

mestni
muzej
Krško

ŠTOVIČEK IN PRIJATELJI

FRANCE VARDJAN

ŠTOVIČEK IN PRIJATELJI

FRANCE
VARDJAN

Kulturni dom Krško,
enota Mestni muzej Krško

21.03.2023–30.03.2024

USTVARJALNO PRIJATELJSTVO MED DRUŽINAMA VARDJAN IN ŠTOVIČEK

NINA SOTELŠEK | VIŠJA KUSTODINJA

V ciklu občasnih razstav bomo predstavili posameznike, ki so v 20. stoletju oblikovali kulturno in intelektualno družbo Krškega. Ugotavljali bomo, kakšen vpliv so imeli na lokalno okolje in v kakšnih okoliščinah so delovali. Ob tem bomo poudarili pomen varovanja lokalne kulturne in naravne dediščine ter vloge muzeja in posameznikov pri oblikovanju identitete lokalne skupnosti. Še naprej spodbujamo lokalno skupnost k sodelovanju, bližamo muzej novim uporabnikom in dediščino mlajšim generacijam.

ZASNOVA RAZSTAVNEGA PROJEKTA

Razstava *Štoviček in prijatelji: France Vardjan* je del širše zasnovanih občasnih razstav, ki so namenjene raziskovanju dela kiparja Vladimirja Štovička in odnosov, ki jih je gradil s posamezniki v lokalni skupnosti. Umetnikov opus je bil od leta 2010 v Mestnem muzeju Krško predstavljen z dvema stalnima razstavama (*Prvi mestni vpogled* in *Akademski kipar Vladimir Štoviček: »Jaz sem čist' realist, abstraktna umetnost ni zame«*) in petimi občasnimi (*Akti iz depoja*, *Portretne plastike*, *Otroški portreti*, *Študije in male plastike* in *Jaz, ženska*), ki so njegovo ustvarjanje prikazale tako stilsko formalno kot tudi z vidika narativne širine posameznih del.

France Vardjan, dat. ni.
Izvirno fotografijo hrani
Breda Špacapan,
št. pred. FV-17.

Skupinska fotografija pri Vardjanovih v Leskovcu pri Krškem, dat. ni. Od leve proti desni stojijo: Vladimir Štoviček, Štefka Vardjan, neznan moški, Slava Štoviček, France Vardjan in spredaj Vladimira Štoviček. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-201.

Prvo od občasnih razstav iz novega razstavnega sklopa smo posvetili življenju in delu Franceta Vardjana: hortikulturika, učitelja, pisca, družinskega človeka, prijatelja, soseda, kolega v stroki ter sogovornika kulturnikov in intelektualcev iz posavskega kulturnega okolja. Brskanje po njegovi zapuščini je razkrilo prijateljstvo z dvema umetnikoma iz Posavja: Franjem Stiplovškom in Vladimirjem Štovičkom. Naravoslovec po izobrazbi se je v svojem domu obdajal z umetniškimi deli, ki sta jih ustvarila omenjena likovnika. Razstava tako vzpostavlja

kommunikacijo razstavne vsebine, predstavitev Vardjanovega dela in življenja z osebnimi predmeti Franceta in Štefke, njunima reliefnima portretoma Vladimirja Štovička in oljnimi slikami Franje Stiplovška. Štovičkova dela so iz zbirke Mestnega muzeja Krško, Stiplovškova pa so v lasti Vardjanovih potomcev.

Razstava o Francetu Vardjanu vzpostavlja most med kulturno in naravno dediščino, saj sta obe del velikega polja dediščine. Vardjanovo bivanjsko okolje je predmet raziskovanja arhitekturne stroke, njegov vrt pa spada na polje

varovanja narave in bi se z njim ukvarjali krajinski arhitekt, botanik in hortikulturik. V okviru razstavnega projekta je njegovo življenjsko pot raziskovala etnologinja, zbirko njegovih umetniških del pa umetnostni zgodovinar. Zato bo Vardjanova zapuščina komunicirana celostno ter prezentirana kot poustvarjeno delovno okolje, ki pa ni bilo zgolj pisarna, ampak zbirališče domačih in prijateljev, kolegov iz stroke in njegovo študijsko okolje. Iz ohranjene zbirke tristo analognih fotografij je mogoče razbrati toplino in domačnost ljudi, ki so živeli in prihajali v hišo na koncu Vrtnarske ulice v Leskovcu pri Krškem.

Pri interdisciplinarnem razstavnem projektu so sodelovale etnologinja in kulturna antropologinja Breda Špacapan ter umetnostni zgodovinar Oži Lorber in Nina Sotelšek. Breda Špacapan je raziskovala Vardjanovo zasebno in poklicno življenje ter ugotovitve nadgradila z osebnim pogledom, saj ga je doživljala kot vnučkinja. Oži Lorber se je projektu pridružila kot poznavalka in interpretka življenja ter likovnega ustvarjanja Franje Stiplovška. Kot dolgoletna strokovna delavka Posavskega muzeja Brežice je bila skrbnica Stiplovškove zbirke, raziskovala je umetnikov opus in ga večkrat javno predstavila na razstavah in v publikacijah. Nina Sotelšek se je ukvarjala z upodobitvami Franceta Vardjana in članov njegove družine iz Štovičkove kiparske zbirke. Dokumentirala je pridobljeno gradivo in vpeljevala muzeološke pristope pri interpretaciji razstavne vsebine.

Vladimir Štoviček, **Portret Franceta Vardjana**, 1977, patinirani mavec, d. 28,8 cm, sign. sp.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK/VŠ-280. Foto: Nina Sotelšek

PROF. FRANCE VARDJAN

(1900–1994)

BREDA ŠPACAPAN | KUSTODINJA

MLADOST

France Vardjan je imel družinske korenine v Beli krajini, kjer se je 10. maja 1900, na naslovu Kočevje 1, rodil Francu in Julijani (roj. Perše, tudi Persche). Njegov oče je bil lastnik posesti v vasi Škrilj ob hrvaški meji, kjer je bil znan trgovec, imeli so tudi gostilno. Fotografije iz Vardjanove zasebne zbirke pričajo o zelo dejavnem življenju v kočevskem pragozdu sredi neokrnjene narave,

nad reko Kolpo. Po koncu druge svetovne vojne, v obdobju hladne vojne, je bila celotna vas izseljena, območje pa je prevzela vojska, ki še danes upravlja vas in okolico. Jugoslovanska vojska je 72 metrov globoko zgradila bunker Škrilj, s 600 metri podzemnih hodnikov in sob ter lastnim vodnim začetjem. Še danes gre za strogo varovano območje.

Vardjan je obiskoval osnovno šolo v Črnomlju (1906–1911) in končal pet razredov gimnazije v Kočevju (1911–1917). Študiral je na Češkem, kjer je leta 1923 diplomiral iz kmetijstva na Višji kmetijski šoli v Žilini. Morda je bila sreča v nesreči, da so ga po gimnaziji mobilizirali in pri sedemnajstih poslali na italijansko fronto, kjer je bil ranjen in nato premeščen »v vojno zaledje«. Zaradi poškodb na gležnju, roki in glavi je dolgo okreval, ob tem pa se je začela odpirati njegova bogata profesionalna pot, ki ga je nato pripeljala v Leskovec pri Krškem.

Pogled na vas Škrilj in Vardjanove sorodnike, ki orjejo njivo. Od leve proti desni si sledijo: teta Greta Vardjan, brat Jože Vardjan in oče Franc Vardjan, dat. ni. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-202.

ZAČETKI PROFESIONALNE POTI

Po diplomi je France Vardjan neutrudno dopolnjeval svoje znanje kot praktikant v tujini. Najprej na Danskem v podjetju Ohlsens Enceke v Københavnu (Zaprosilo, 2000), kjer se je srečal z genetiko in zlahtnjenjem rastlin. Specializacijo iz oblikovanja vrtov in krajine je nato opravil v Alsmeru in Wageningenu na Nizozemskem, specializacijo iz varstva rastlin pa v biološkem oddelku nemškega podjetja IG Farbenindustrie v Leverkusnu, kjer so ga leta 1922 tudi zaposlili. To je bila njegova prva služba. Leto kasneje je sprejel delo

strokovnega učitelja na Kmetijski šoli v Šentjurju pri Celju (1923–1938), kjer je spoznal svojo ženo Štefanijo Celestin. Poročila sta se leta 1934 in si na Štajerskem ustvarila prvi dom. Imela sta tri otroke: Franca (1935–2006), Celestina (1936–2017) in Marjeto (1946–2015). Kot priznan strokovnjak je prejemal veliko ponudb za opravljanje dela strokovnega izvedenca in kmetijskega referenta iz različnih delov Slovenije in tujine. Leta 1938 je postal kmetijski referent v Krškem in Brežicah (1938–1942) in bil strokovni izvedenec podjetja IGF za škropilne poskuse na posestvu v Leskovcu pri Krškem in kasneje še v Zagrebu (1942–1945), kar je pomenilo, da se je takrat v Leskovcu tudi zasebno in profesionalno ustalil. Ob koncu vojne, leta 1945, je v Leskovcu pri Krškem za krajši čas postal predsednik občinskega ljudskega odbora.

France Vardjan v vojaški uniformi, na fotografiji skrajno desno, dat. na hrbt. str. 12. 3. 1922. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-10.

Dijakinje Kmetijske šole Šentjur pri
Celju, 1934. Izvorno fotografijo hrani
Breda Špacapan, št. pred. FV-18.

DOMAČIJA NA »GMAJNI« IN ZASEBNO ŽIVLJENJE

Ko so se priselili na domačijo na leskovški »gmajni«, je tam stala le lesena hiša, ki so jo nato uredili in tudi živeli v njej. Vardjan je v bližini postavil rastlinjak z delovnim prostorom in obsežno knjižno zbirko strokovnih del ter manjšim vrtom. Zasadil je park eksotičnih drevesnih vrst, vinograd, nasad hrušk, jablan in različnih grmovnic, hkrati pa mu je uspelo vzdrževati samooskrbno življenje. Z družino so postavili hlev s skednjem, redili so kokoši, krave in pujske, k domačiji pa sta spadala tudi travnik in njiva, kjer so pridelovali poljščine za živali in vrtnine za prehrano. Celotna posest je bila poligon za raziskovanje Vardjanovih sadjarsko-vrtnarskih in hortikulturnih idej ter razvijanje strokovnih spoznanj o gojenju eksotičnih kaktej in orhidej v lastnem rastlinjaku.

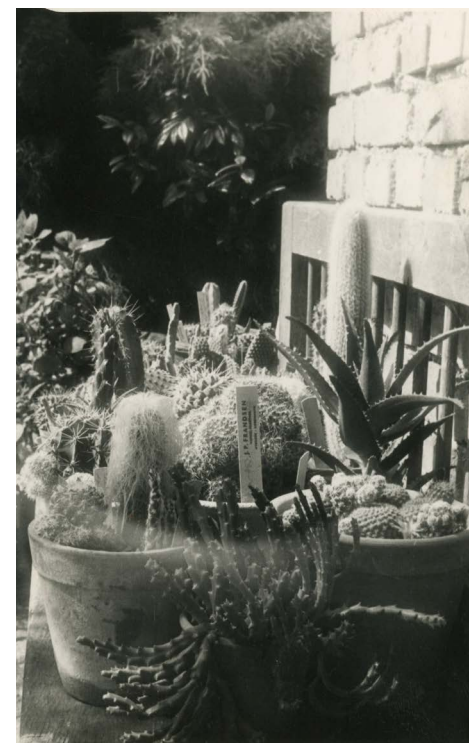
Pomena njegovega dela se je zavedala celotna družina, ga pri njem podpirala in tudi zavzeto sodelovala. Sinova Franc in Stine (kot so ga klicali domači) sta si po študiju ustvarila življenje v Ljubljani, a ostala tesno povezana s starši. Redno sta se vračala v Leskovec in pomagala na domačiji. Pri skrbi za Vardjanovo posest je imel pomembno vlogo zagotovo tudi Marjetin mož, arhitekt Fedor Špacapan. Ko sta se hčerka in zet odločila, da bosta živela v Leskovcu, je bilo treba urediti takrat še vedno delno leseno hišo, v kateri sta živela France in Štefka. Špacapan je pripravil idejno zasnovo za hišo, jo povečal z dograditvijo novega dela, hkrati pa jo je z naprednimi arhitekturnimi elementi, kot so velika okna in odprti prostori v slogu galerije, povezal s parkom. Prihod hčere Marjete v Leskovec pri Krškem leta 1975 je Francetu in Štefki Vardjan olajšal predvsem zadnje obdobje njunega življenja, saj je prevzela gospodinjstvo in zanju skrbela do smrti. Oba sta dočakala visoko starost, prek 90 let.

France in Štefka Vardjan, na domačem dvorišču v Leskovcu pri Krškem, ok. 1950. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-241.

Izlet v Gradec, 9. avgusta 1931. Od leve proti desni: neznana deklica, Štefka Celestin (por. Vardjan) in France Vardjan. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-266.

Zbirka Vardjanovih kaktej in kaktusov, v Leskovcu pri Krškem, dat. ni. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-63.

Fotoaparat Ikoflex, 1938–1951, 15,5 x 10,5 x 10,5 cm. Uporabljal ga je France Vardjan pri svojem delu, za fotografiranje rastlin, parkov, prijateljev, sodelavcev. Na vseh poslovnih poteh ga je imel s sabo in sam razvijal filme. Po poroki s Štefko je fotografiral družino in opravila na domačiji. Last: Breda Špacapan. Foto: Nina Sotelšek

Pri Vardjanovih v Leskovcu pri Krškem so tako med letoma 1975 in 2010 pod eno streho zaživele tri generacije. To je bil v času velikih življenjskih in družbenih sprememb, na katere je vplival tudi pospešen tehnološki napredek, velik izziv. A življenje v Leskovcu je imel Vardjan zelo rad. Z ženo sta bila predana družini, delovna, pa vendar družabna človeka. Z odraščanjem otrok se je širila tudi družina. Skupni trenutki ob jubilejih in praznikih so bili vsem zelo pomembni. Kar nekaj praznovanj se je zvrstilo v letu, ki so trajala po nekaj dni. Družina se je srečevala tudi na »delovnih srečanjih«, ko je bilo treba obrati jabolka in hruške, pa na trgatvi in kolinah. Pri delu je sodelovala ožja in širša družina, prišli so prijatelji z vseh koncev Slovenije, kdaj pa je Vardjan najel tudi dodatno pomoč. Bil je zelo natančen, predan raziskovalec in strokovnjak, ki je pred vsakim opravilom natančno podal navodila in hkrati vestno nadziral delo. Tudi vnuke je že od mladih nog zelo rad vključil v delo.

Štefka Vardjan in dve neznanji ženski obirajo jabolka v Leskovcu pri Krškem, ok. 1970. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-54.

Skupinska fotografija Vardjanovih pred hišo v Leskovcu pri Krškem, ok. leta 1989. Od leve proti desni stojijo: Ana Vardjan (žena Francetovega nečaka Jožeta Vardjana), Marjeta Vardjan (por. Špacapan, hči Franceta in Štefke Vardjan), Štefka Vardjan, Mara Šuštar (sorodnica družine Vardjan), Lojze Šuštar (sorodnik družine Vardjan), Jože Vardjan (nečak Franceta Vardjana), France Vardjan in Franc Vardjan ml. (sin Franceta in Štefke Vardjan). V sprednji vrsti stojita Julija Vardjan in Breda Špacapan (vnukinja Franceta in Štefke Vardjan). Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-256.

Sinova Celestin in Franc Vardjan ml., ok. leta 1990. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-239.

ŠTEFKA VARDJAN (1916–2010)

Glede na dinamično življenje, ko je bila hiša ves čas polna ljudi, je bila Štefka Vardjan zagotovo največja opora pri Francetovem delu. Gojila sta veliko spoštovanje drug do drugega, si pomagala in se dopolnjevala. Štefka je bila prva, ki je pregledala moževe rokopise in jih lektorirala, še preden jih je oddal uredniku. Bila je izjemna kuharica in izšolana gospodinja, ki je skrbela za družino, vzgojo otrok in organizacijo Francetovih strokovnih srečanj ter obiskov. Zelo dobro je poznala tradicionalne načine sprejemanja gostov, vodila je gospodinjski dnevnik in se na vsa srečanja skrbno

pripravila. Bila je ženska z močno voljo, odprtega duha, naklonjena ljudem, kar so ji vračali z vsakodnevnimi telefonskimi klici ali kratkimi obiski na domu. Prijela je za vsa dela na posestvu – od molzenja krav, vrtnarjenja do opravil na polju.

Štefka Vardjan s šopkom travniškega cvetja, ok. leta 1940. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-240.

Miloš Medved pomaga Francetu Vardjanu pri škropljenju sadovnjaka, ok. 1960. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-67.

France in Štefka Vardjan, v domači dnevni sobi, ok. leta 1990. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-244.

France in Štefka Vardjan pred hišo v Leskovcu pri Krškem ob odhodu na praznovanje 90. rojstnega dne Vladimira Štovička leta 1986. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-284.

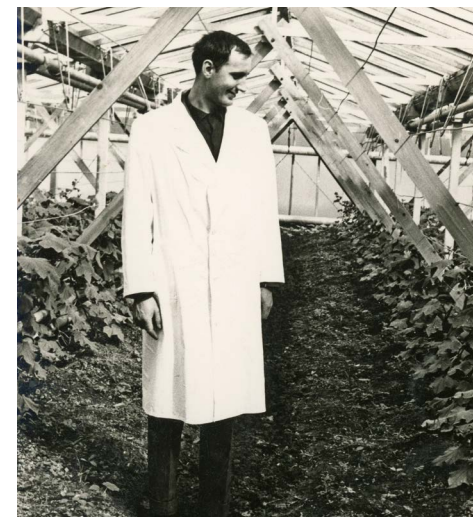

Vrt dr. Svetine v Šentjurju pri Celju, ki ga je zasnoval France Vardjan, 1933. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-80.

V Vardjanovi hiši na Vrtnarski poti (v ulici, kjer leži posest in je poimenovana po Vardjanu) je vedno dišalo po sveže pečenem pecivu. Vsako leto je ob vrhuncih vrtnarskega poletja Štefka shrambo do vrha napolnila z vloženo zelenjavo, marmelado, sušenimi krljji jabolk in hrušk, orehi, suhimi mesninami in še marsičim. V tistih časih je bil hladilnik prazen, a shramba polna, zaradi česar so bili domači otroci rdečih lic, siti in zdravi. Na mizi je vedno stala posoda s pecivom domači prijatelj, potico ali pa vsaj orehi in lešniki.

France Vardjan v velenjskih rastlinjakih, ok. 1970. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-61.

Franc Vardjan ml. v rastlinjaku v Čateških toplicah, pomaga pri pregledu nasada kumar, ok. leta 1960. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-32.

POZNEJŠA USTVARJALNA LETA – PO VOJNI 1945

Po drugi svetovni vojni je France Vardjan še naprej poučeval, vse več pa je tudi pisal. Leta 1946 je sodeloval pri ustanavljanju prve Kmetijsko-vrtnarske šole v Medlogu pri Celju, kjer je kasneje poučeval. Bil je profesor na Srednji kmetijski šoli v Mariboru (1948–1957), do upokojitve leta 1959 pa je poučeval še na Višji gospodinjstvi šoli v Grobljah pri Domžalah.

Po upokojitvi je predaval vrtnarstvo na Biotehniški fakulteti v Ljubljani (1959–1962) in vodil pridelavo cvetja in zimske zelenjave kot svetovalec in tehnolog v rastlinjakih vrtnarije v Čateških toplicah in Velenju (1963–1977).

Vardjan je bil spoštovan kot oblikovalec zasebnih in javnih vrtov in parkov, čemur se je posvečal v svojih zgodnjih letih, ko je zasnoval ureditev okolice Srednje kmetijske šole v Mariboru in Kmetijske šole v Šentjurju pri Celju.

V poznejšem obdobju je bil plodovit strokovni pisec. Med letoma 1941 in 1992 je objavil skoraj sto strokovnih monografij in učbenikov za nižje in srednje kmetijske ter vrtnarske šole. Njegovi strokovni članki so izhajali v časopisih in revijah *Delo*, *Gospodinjiski koledar*, *Naš vrt*, *Pionir*, *Sadjar in vrtinar*, *Sodobno gospodinjstvo*, *Moj mali svet* idr. Raziskoval je različne vrste hortikulturnih rastlin in pisal o zgodovini vrtnarstva, sadjarstva, pomologiji ter dopolnjeval hortikulturno terminologijo. Pri devetdesetih letih je še vedno aktivno pisal in izdal knjižne uspešnice *Sobne, okenske in balkonske rastline* (1983), *Vzgoja lončnic* (1983), *Rezano cvetje* (1989), *Kakteje* (1992). Dve leti pred smrtjo je pripravljal še dve deli, vendar sta ostali nedokončani. Na pobudo Štefke in otrok ter s pomočjo stanovskih kolegov so leta 2000 uredili in izdali zadnjo njegovo knjigo z naslovom *Posodovke*.

Najpogosteje se je zdrževal v svoji delovni sobi s pogledom na park, ki je bila zbirališče najrazličnejših ljudi, saj je bil odprt človek, ki je sprejel vsakogar. Najraje so po sobi stikali vnuki – iskali v omarah Štefkine piškote ali pa se igrali z dedkovo vremensko postajo. Soba je bila polna zanimivih predmetov, knjig in idej, ki so se spletale v strokovnih in zaupnih pogovorih.

V hišo so dnevno prihajali sosedge po nasvet, pogovor, na izmenjavo dobrin ali zgolj druženje ob kavi. Vsak vikend sta prišla sinova z družinama iz Ljubljane, prihajali so stanovski kolegi, s katerimi je Vardjan sodeloval pri nastajanju in izdaji knjig, nekdanji učenci in izobraženci ter umetniki iz lokalnega okolja. Med njimi vsekakor Vladimir Štoviček in Franjo Stiplovšek.

V visoki starosti je začel France Vardjan delo na posesti poenostavljati in se s potomci dogovoril, kako jo bodo v prihodnje urejali. Ob koncu osemdesetih so opustili malo kmetijo, nato sadovnjake. Zadržali so le kokoši in park, preostalo pa spremenili v travnik. Sinova sta kmetijske objekte preoblikovala v počitniške. Zadnjih deset let svojega življenja je France Vardjan rad sedel pred hišo in opazoval park. Vsa drevesa je dokumentiral.

Vardjanov park na posestvu v Leskovcu pri Krškem, dat. ni. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, FV-196.

Imela so identifikacijsko številko, ki je označevala vrsto in zasaditev. Park, ki je začel nastajati okoli leta 1940, se je do leta 1990 zelo spremenil, saj vanj ni posegal in je pustil rastlinam njihov naravni razvoj.

France Vardjan v delovni sobi v Leskovcu pri Krškem leta 1987. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-199.

PRIZNANJA

Bil je častni član Zveze hortikulturnih društev Slovenije (od 1970), Zveze hortikulturnih društev Jugoslavije (1971–1990) in Zveze kmetijskih inženirjev in tehnikov Slovenije (od 1971).

Odlikovan je bil z redom zaslug za narod z zlato zvezdo (1971) in redom dela z zlatim vencem (1980). Leta 1980 mu je Občina Krško podelila častno priznanje z medaljo Janeza Vajkarda Valvasorja za življenjsko delo, takrat najvišje občinsko priznanje.

ZAKLJUČEK

France Vardjan je danes najbolj poznan kot strokovnjak za hortikulturo, ki se je vsega loteval z žarom in strastjo. Na svojem področju je užival velik ugled, izjemno cenjen pa je bil tudi v zasebnem življenju. Naravoslovec s poslušom za umetnost je bil ljubitelj vsega živega, zato so mu ljudje, živali in rastline naklonjenost enakomerno vračali. S podporo žene Štefke mu je uspelo uresničevati svoje hortikulturne vizije ter živeti polno in dinamično življenje, ki je vključevalo širok krog prijateljev in somišljenikov.

Pogled na Vardjanov dom v Škrilju (skrajno levo). Na fotografiji sta Štefka in Franc Vardjan ml., ki je ravno shodil. V ozadju je sorodnica Julči z dekllico Elo. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-205.

LITERATURA IN VIRI

Adamič, F. (2013). Vardjan, France (1900–1994). Slovenska biografija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostopno prek <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi761694/>

Špacapan, B. (2023). Terenski zapiski komunikacije s Suzano Vardjan (neobjavljeno gradivo). Kočevje.

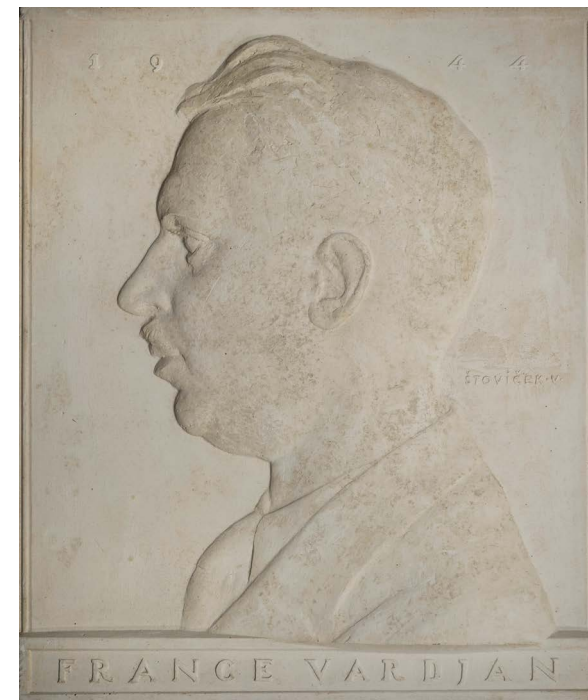
[Zaprosilo za mnenje, št. 012-1/00-401]. 4. 2. 2000. Izvorni dokument hrani Breda Špacapan.

PORTRETI VARDJANOVIH V ZBIRKI VLADIMIRJA ŠTOVIČKA IN DRUGA UMETNIŠKA DELA

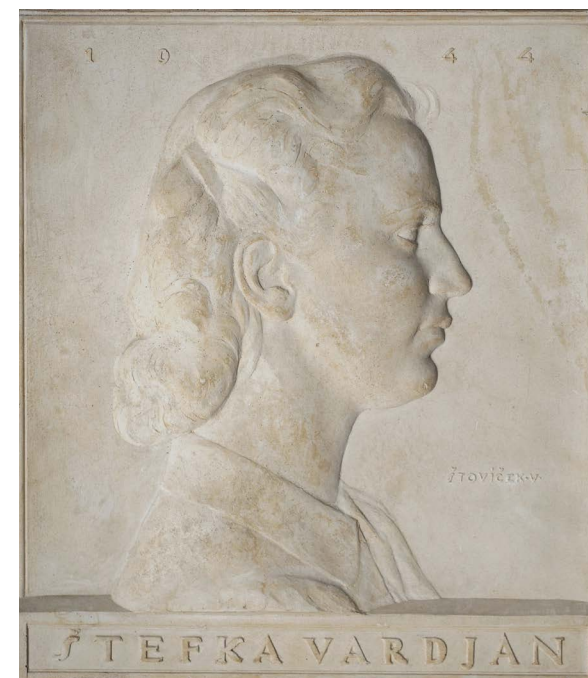
NINA SOTELŠEK | VIŠJA KUSTODINJA

Portret je bil najbolj pogost motiv v Štovičkovem ustvarjanju. Mestni muzej Krško hrani v Zbirki Vladimirja Štovička med 1704 akcesiranimi deli 461 različnih portretov v mavcu, bronu, umetni masi, slonovini in kovinski zlitini. Poleg pozitivnih vsebuje zbirka še 771 odlitkov v negativu, ki so umetniku služili kot predpriprava za odlivanje v bron. Manjše število portretov je ustvaril v formi oble plastike, največ pa je zapustil plaket in medalj, saj se je iz te umetniške zvrsti specializiral pri profesorju Otokarju Španielu na medaljerskem oddelku praške likovne akademije (1919–1922). Portretiral pa je sicer že pred začetkom študija. Leta 1913 je upodobil svojega brata Jaroslava, pozneje pa pogosto svoje najbližje, prijatelje, javne osebe iz kulture, znanosti in politike. Portreti, ki so nastali po modelu, izžarevajo značaj upodobljenega in živost njegove biti, narejeni po fotografijah pa so togi in statično zamrznjeni v trenutku, kot sama fotografska podoba. Špelca Čopič meni, da je bila pri portretnih upodobitvah glavna Štovičkova obveza, »da so podobne upodobljencu«, kar pomeni, da se je strogo držal realistične manire (1998: 13). Le pri oblih plastikah je prestopil meje realizma in se v spominu na pariško obdobje prepustil stilizirani interpretaciji upodobljenca pred seboj.

Na tokratni občasni razstavi v ospredje postavljamo portrete Vardjanovih: *Portret Franceta Vardjana* (1944, inv. št. MMK;VŠ-625), *Portret Štefke Vardjan* (1944, inv. št. MMK;VŠ-1529), *Portret Franceljčka* (1944, inv. št. MMK;VŠ-623), *Portret Stineka* (1944, inv. št. MMK;VŠ-957) in *Portret Marjetke* (1957, inv. št. MMK;VŠ-3). Pri delu je opazoval obrazne mimike portretirancev in njihova spreminjajoča se razpoloženja po urah poziranja. Upodobljeni so v profilu, pred praznim ozadjem, značilnim za Štovičkov portretni opus. Otroški z bolj mladostno zglajenimi lici, medtem ko se odraslim na obrazu izrisuje zrelost, ki ji botrujejo življenjske izkušnje. Razen portreta deklice Marjetke so Štovičkovi portreti nastali istega leta, kar razkrivajo tudi oblikovna značilnost slikovnega polja, izbor pisave in doramenska umestitev upodobljenca na slikovno polje. Marjetkin portret je dobro desetletje mlajši. Umestitev figure v slikovno polje je podobna, drugačni sta oblika plakete in izbrana pisava. Štovičkovi portreti sovpadajo z nastankom Stiplovškihovih, ki so le leto dni kasnejši. Kiparskim in slikarskima je skupno brezprostorsko ozadje, navidezna ujetost v brezčasju, izoliranost od zunanjega sveta, kot da gre za portrete upodobljenčevega stanja, ko je sam s svojimi mislimi.

Vladimir Štoviček, **Portret Franceta Vardjana**, 1944, pravokotna plaketa, mavec, v. 27,3 cm, š. 22,9 cm, sign. sred. d.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK;VŠ-625. Foto: Nina Sotelšek

Vladimir Štoviček, **Portret Štefke Vardjan**, 1944, pravokotna plaketa, mavec, v. 26,5 cm, š. 23,6 cm, sign. sp. d.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK;VŠ-1529. Foto: Nina Sotelšek

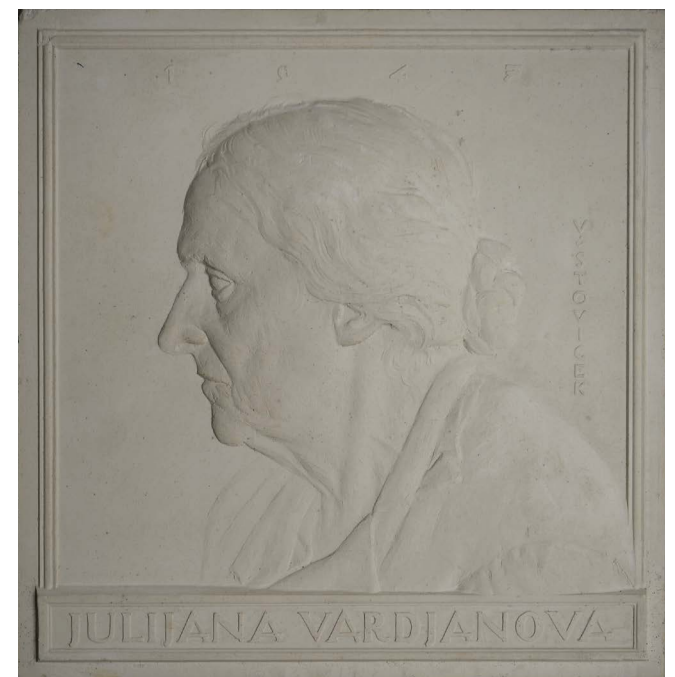
Vladimir Štoviček, **Portret Franceljčka**, 1944, pravokotna plaketa, mavec, v. 26,5 cm, š. 23,4 cm, sign. sred. d.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK;VŠ-623. Foto: Nina Sotelšek

Vladimir Štoviček, **Portret Stineka**, 1944, pravokotna plaketa, mavec, v. 26,9 cm, š. 23,6 cm, sign. sred. l.: ŠTOVIČEK V., inv. št. MMK;VŠ-957. Foto: Nina Sotelšek

Vladimir Štoviček, **Portret Marjetke**, 1957, mavec, d. 22,5 cm, sign. sp. d.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK;VŠ-3. Foto: Nina Sotelšek

Vladimir Štoviček, **Portret Julijane Vardjan**, 1957, mavec, d. 22,5 cm, sign. sp. d.: ŠTOVIČEK. V., inv. št. MMK;VŠ-3. Foto: Nina Sotelšek

LEŽEČI AKT

Na razstavi imamo priložnost videti tudi delo iz zasebne zbirke, ki je bilo vključeno v katalog Štovičkove retrospektivne razstave iz leta 1998 v Posavskem muzeju Brežice. To je plastika *Ležeča II.* (ok. 1933, last: Matija Špacapan), ki je ob *Sedeči ženi* (dat. ni, inv. št. MMK;VŠ-513) edino znano kiparjevo delo, ohranjeno v lesu. Gre za ženski polakt, elegantno ležečo figuro oprto na levo roko, deloma pokrito z nagubano draperijo, ki ji je, zaradi dvignjene desne roke, zdrsula za ramo in razkrila gole prsi. Tudi stilizirani lasje se v podobnih valovnicah kot gube na ogrinjalu pnejo ob telesu in spominjajo na prostostoječe plastike, nastale v istem obdobju: *Plesalca* (1933 inv. št. MMK;VŠ-428), *Torzo* (1933, inv. št. MMK;VŠ-122), *Stoječi ženski akt* (1935, inv. št. MM-

K;VŠ-142) in *Stoječi ženski akt* (1937–38, inv. št. MMK;VŠ-127). To je bilo predvojno obdobje, ko je Štoviček živel v Parizu (1926–31), kjer se je izpopolnjeval v reliefni tehniki in medaljerstvu pri kiparju Raymond Delamarru. V umetnostni prestolnici se je seznanil z novostmi, ki so osvežile njegov ustvarjalni izraz. Za omenjena dela je značilen vpliv art decoja (Milovanović, 2010), ki je v 20. in 30. letih, s simetričnimi in enostavnimi formami ter namenoma krožnimi, valujočimi in osemkotnimi oblikami, zaznamoval pariško arhitekturo in likovno umetnost. V tem obdobju je Štoviček poskušal upodabljati različne, včasih zelo zapletene poze teles in nemirno iskal nove izzive. Bilo pa je to tudi obdobje, ko se je za stalno naselil v Leskovcu pri Krškem in si tu postavil atelje ter

zasnoval družino. Med drugo svetovno vojno in po njej, ko je dobival naročila za realistične portrete, je modernistično zaznamovan slog ustvarjanja opustil.

JAKČEV PORTRET

Ob Štovičkovih in Stiplovškovih portretih Vardjanovih si oglejmo še portret Vladimira Štovička, ki je delo slikarja, grafika in likovnega pedagoga Božidarja Jakca. S Štovičkom ju veže družjenje na likovni akademiji v Pragi, kjer sta študirala vsak na svojem oddelku. Tako kot Štoviček v reliefu je Jakac sistematično ustvarjal portrete slovenskih kulturnikov. Jedkanica iz leta 1946 prikazuje tehnično dovršen realističen portret kiparja in prija-

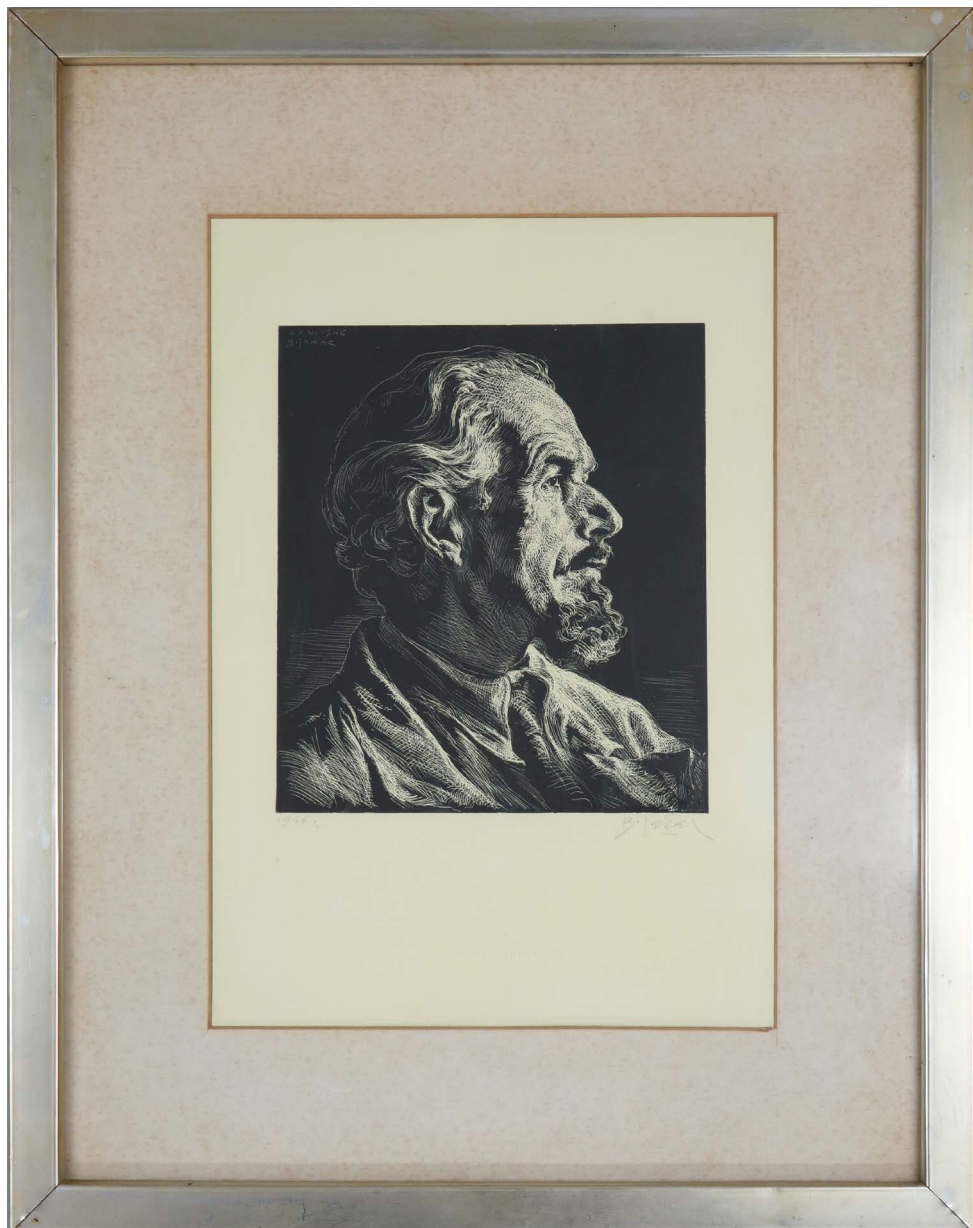
telja, ki melanholično zre v daljavo. Z elegantnimi in jasnimi linijami, ki mestoma energično vzvalovijo, je Štoviček upodobljen v kontrastni svetlobni izraznosti pred temnim ozadjem in osvetljen z močno stransko svetlobo. Delo spada v vrsto Jakčevih portretov slovenskih umetnikov, ki so nastajali v 40. letih prejšnjega stoletja. Da je bil Jakac velikokrat gost v Štovičkovem ateljeju v Leskovcu pri Krškem, kiparjev prijatelj in zaupnik, pričajo njegovi potomci, ohranjene fotografije in vrsta Jakčevih portretov izpod Štovičkovih rok.

SKLEPNA MISEL

Razstava *Štoviček in prijatelji: France Vardjan* je večplastno delo, ki nagovarja gledalce na več ravneh. Ogledujejo si jo lahko, ne da bi prej prebrali besedilo, saj s poustvarjenim delovnim prostorom in izvornimi predmeti evocira občutenja in spomine na sokrajana. Obiskovalci, ki jih bo pritegnilo k branju, bodo o predstavljenih osebah poiskali informacije, zbrane v katalogu, in s tem dobili globlji uvid v konceptualno ozadje tega projekta in teme, ki jo odpira. Namen muzejske razstave ni samo predstaviti življenje in delo hortikulturnika Vardjana ter predmete, povezane z njim. Muzej je vendarle prostor, kjer se vzpostavljajo različne oblike sodelovanja, izmenjave znanja in povezovanja skupnosti. Prepletajo se vloge muzejskih strokovnjakov kot raziskovalcev in skrbnikov dediščine ter mediatorjev v procesih sodelovanja javnosti kot enakovrednega partnerja v procesih dediščinjenja. Sporočilo razstave najbolje povzame misel, da je povezovanje ustvarjalnih ljudi pogoj za boljšo družbo.

Vladimir Štoviček, *Ležeča II.*, ok. 1933, les, plastika, v. 41 cm, š. 22 cm, sign. ni. Last: Matija Špacapan, Leskovec pri Krškem. Foto: Nina Sotelšek

Božidar Jakac, **Portret Vladimirja Štovička**, 1946, v. 31 cm, š. 21,1 cm,
sign. zg. l.: B. JAKAC in sp. d. B. Jakac. Last: Breda Špacapan. Foto: Nina
Sotelšek

Vladimir Štoviček, **Portret Božidarja Jakca**, 1946, pravokotna plaketa,
bron, sign. sr. l.: ŠTOVIČEK V, v. 24,4 cm, šr. 21,6 cm, inv. št. MMK:VŠ-970.
Foto: Nina Sotelšek

Praznovanje Štovičkovega 90. rojstnega dne, leta 1986. V sprednji vrsti sedijo od leve proti desni: neznana ženska, Ljudmila Štoviček (roj. Vrbovšek), Vladimir Štoviček, Božidar Jakac, Tatjana Jakac. V naslednji vrsti si od leve proti desni sledijo: Tanja Dvornik (roj. Štoviček), Duška Kodrič (roj. Štoviček), France Vardjan in Štefka Vardjan. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-282.

Praznovanje 80. rojstnega dne Vladimirja Štovička, v kiparjevem ateljeju v Leskovcu pri Krškem, leta 1976. Na fotografiji od leve proti desni stojijo: Štefka Vardjan, Tone Čebular in Anica Žigante. V ozadju so Štovičkovi kipi. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-173.

LITERATURA IN VIRI

Adamič, F. (2013). Vardjan, France (1900–1994). V *Slovenska biografija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Dostopno prek <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi761694/>

Čopič, Š. (1998). Kipar Vladimir Štoviček. V *Vladimir Štoviček / 1896–1989 / Retrospektivna razstava* (str. 7–18). Brežice: Posavski muzej Brežice.

Milovanović, G. (2010). Kiparstvo. V *Vladimir Štoviček: Prvi mestni vpogled* (str. 5–6). Krško: Kulturni dom Krško.

Sotelšek, N. (2020). *Otroški portreti: četrti pogled v Štovičkov depo*. Krško: Kulturni dom Krško.

Sotelšek, N. (2018). *Portretne plastike: 2. pogled v Štovičkov depo*. Krško: Kulturni dom Krško.

Sotelšek, N. (2014). *Akademski kipar Vladimir Štoviček: »Jaz sem čist' realist, abstraktna umetnost ni zame«*. Krško: Kulturni dom Krško.

Pred staro hišo v Leskovcu, Štefka Vardjan (1916–2010) in akademski slikar Franjo Stiplovšek (1898–1963), 1956. Avtor fotografije: France Vardjan. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-226.

PRIJATELJSKE VEZI / FRANJO STIPLOVŠEK (1898, MALINSKA (HRVAŠKA) – 1963, BREŽICE) IN DRUŽINA VARDJAN IZ LESKOVCA PRI KRŠKEM

OŽI LORBER | MUZEJSKA SVETOVALKA

Ustvarjanje Franja Stiplovška je bilo povezano z znanci in prijatelji, v njegova umetniška dela so se vtisnili kraji z okolico, kjer je bival, vsebino so mu dajali prijatelji in znanci, tegobe tedanjega življenja pa kot da se ga niso dotaknile. Ustvarjal je z vizijo o umetnosti kot nečem vzvišenem, ki je nad tegobami življenja. Pogled na svet umetnosti nam je slikar razkril v svojem življenjepisu: *»Šele tedaj, ko pride človek v gotova leta, spozna, kako važno je življenje v mladosti in hrepenenje po tistem bogastvu, ki navdušuje človeka pri vsakem koraku, da mora vedno premišljati, kako bo zmožol doseči najvišji cilj. Cilji pa so tako različni, kakor so ljudje raznoliki. Moj cilj je bil vedno eden in isti, postati umetnik – samo umetnik ... Naloga umetnosti pa je dviganje človeka iz vsakdanjosti k lepoti. Lepota je širok pojem in prav v takem sorazmerju se mora sukati tudi njena izrazna oblika. Kdor pravilno razume podajanje vsebine, ta šele postane umetnik. Umetnost ni torej samo trenutno duhovno izražanje, temveč mora nositi v sebi kal bodočnosti, ki se potem razvozla kar sama po sebi.«¹*

Slikarstvo Franja Stiplovška je bilo na začetku pod vplivom Giovannija Segantinija, kasneje se je navduševal nad deli Ivana Groharja, počasi pa je stopal na svojo pot. V intervjuju ob razstavi v Jakopičevem paviljonu leta 1939 je dejal: *»Sem realist. Preveč ekstremen nisem bil nikoli, čeprav sem sodoživljal vse poveljne struje v naši likovni umetnosti. Hočem priti vsaki stvari do jedra; površna obdelava me ne zadovoljuje.*

¹ Franjo Stiplovšek: Franjo S. Stiplovšek (življenjepisi), brez datacije, arhiv Posavskega muzeja Brežice, str. 4 in 7

Pa čeprav sem realist, je v meni precej romantike ... Ljubim tišino. Kričeč nisem. Prejšnje čase sem napravil vrsto figuralnih reči, potem sem spet zašel v pokrajinarstvo. Hočem zajeti bistvo pokrajine in v tem pogledu mi mnogo nudi ne le Krško, temveč sploh Dolenjsko po svojem mehkem značaju, ozračju, ljudskih tipih, vinogorski romantiki, po luči, vedrini in zgodovini, po samih elementih, ki lahko zadovoljujejo umetnika. Nisem in ne bom se naslanjal na nobeno šolo. Hodim svojo pot in se navdušujem za vsako stvar, ki me ogreje. Sebi se pa ne morem izneveriti. Lahko, da sem kdaj tvegati ali tvegati skok sem, skok tja, toda zmeraj se vračam na svojo pot.»²

V različnih umetnostnih medijih je upodabljal prizore iz okolja, v katerem je živel, portretiral je prijatelje in znance, rad se je spuščal v pogovor s samim seboj, blizu mu je bila domača krajina, vedute mest in krajev, kjer je bival oz. kjer so bivali njegovi prijatelji, ki jih je pogosto obiskoval. Zgodovinskih prizorov, vojne in religiozne motivike, motivov kmečkega in delavskega življenja v njegovem opusu skoraj ni.

Rodil se je v Malinski na otoku Krku (Hrvaška) 12. maja 1898 kot prvorojenec v družini carinskega uradnika Simona Stiplovska (roj. 1868), kmečkega sina slovenskega rodu iz okolice Rogatca, in matere Emilije, roj. Bradetič (roj. 1874), Istranke s Cresa. V svojih spominih je izrazil zahvalo materi, ki ga je spodbujala pri študiju slikarstva. Na očetovo željo se je vpisal na učiteljsko v Tolminu, ki ga je obiskoval med letoma 1909 in 1913, ter potem nadaljeval šolanje na državnem moškem učiteljski v Gorici (1913–1917).

Prvi likovni učitelj Franja Stiplovska je bil v letih od 1912 do 1914 Anton Gvajc, pri katerem je obiskoval zasebno šolo v času, ko se je izobraževal v Gorici.

Po opravljeni slovenski maturi leta 1917 v Trstu je nastopil učiteljsko službo v Škednju. Likovno izobraževanje je kljub očetovemu neodobranju nadaljeval v Trstu pri kiparju Ivanu Rendiču. Že leta 1918 je začel poučevati v Barokovljah in Škednju pri Trstu. Leta 1919 je dobil zaposlitev na nemški meščanski šoli v Velikovcu. Leto kasneje se je preselil v Maribor, kjer je postal učitelj na nemški meščanski šoli. Tam je prijateljaval s slikarjem Viktorjem Cotičem, s katerim sta bila soustanovitelja umetnostnega kluba Grohar. V študijskem letu 1921–1922 se je vpisal na šolo za uporabno umetnost na Dunaju (Kunstgewerbeschule), kjer so bili njegovi profesorji Bertold Löffler, Herman Herdtle ml. in Herman Vincenc Heller. V letih 1923 in 1924 je obiskoval Umetnostno akademijo v Zagrebu, njegovi profesorji so bili Ferdo Kovačević, Jozo Kljaković, Maksimilijan Vanka, posebej pa ga je spodbujal Tomislav Krizman, pri katerem je študiral grafiko. Sledili sta izdaji prve grafične mape leta 1924 in druge 1927, ki je nastala leto dni po tem, ko se je v grafiki izpopolnjeval v Benetkah (Italija). Jeseni 1924 je sprejel službo učitelja risanja in opisne geometrije na Meščanski šoli v Krškem, kjer se je ustalil do leta 1941, ko so mu prepovedali delo na šoli. Med drugo svetovno vojno je živel pri prijateljih na Velikem Kamnu in Zdolah, nekaj časa tudi v Avstriji, na Dunaju in v Gradcu. Pred vojno je z ženo bival v Krškem, kjer je poučeval. Tedaj ju je pot dostikrat zanesla v Boštanj k sorodnikom in znancem, kjer se je v »plein airu«, na prostem, v svetlobi in barvah narave, posvečal slikanju. Med drugim je nastala vrsta vedut in krajinskih podob Boštanja, med katerimi je oljna slika iz zasebne zbirke družine Špacapan.

Podoba krajinske vedute iz zasebne zbirke je brez datuma nastanka in brez podpisa avtorja,

kljub temu lahko z gotovostjo trdimo, da je delo Franja Stiplovska, saj je bila uvrščena v retrospektivo Franja Stiplovska leta 1979 in je objavljena v katalogu avtorice Mete Gaberšek Prosenec, ki je izšel ob razstavi v Posavskem muzeju Brežice junija 1979 in je naslovljena *Boštanj*.³

Slika *Boštanj* je nastala leta 1939, sočasno s sliko, poimenovano *Predpomlad*, v kateri, kot je opozoril prof. Stane Mikuž, Stiplovshek opuščja svoj pretežno risarski pristop in se začne posvečati barvni paleti, kjer barva čisteje zažari, in strogo z risbo ločeno barvno ploskev nadomesti s slikarskimi barvnimi prehodi. Podoba s skupino nanizanih stavb – hišo z gospodarskim poslopjem in kozolcem – na desni zakriva drevje v prvem planu v pomladni zelenorumeni preobleki, ko že brsti mlado listje. Drevje, odeto v zeleno impresijo, ponekod še brez brstičja, se odeva v pomladni kolorit. Kot je leta 1939 zapisal prof. Mikuž, je v Stiplovskevih oljih čutiti slikarjevo neomajno zupanje v solidnost tehnike, v razumsko pretehtani kolorit, v precizno zgrajeno strukturo podobe. Namesto plastično trdno omejenih teles je v delih, nastalih leta 1939, nastopilo mehko prelivanje form in celo barva (tudi tehnično) je izstopila iz trdne gospodovalne linije in risbe. S svojo mehko in »slikarsko« obdelavo opozarjajo na Stiplovskeve prebujajoči se posluš za govorico barv.

Po vojni se je slikar Franjo Stiplovshek z ženo Ivo leta 1945 preselil v Brežice, kjer je dobil zaposlitev profesorja risanja na gimnaziji in sodeloval pri ustanavljanju muzeja. Od leta 1949 je bil upravnik Posavskega muzeja Brežice, ki ga je vodil do upokojitve leta 1962 in v tem času sooblikoval stalne muzejske razstave ter zastavil temelje občasnim muzejskim in likovnim razstavam.

Za njim je bilo tedaj že mnogo osebnih samostojnih in skupinskih umetnostnih razstav

tako doma (Maribor, Ljubljana, Celje, Zagreb, Banjaluka, Brežice) kot po svetu (Trst, Gorica, Dunaj, Praga, Berlin, Firence, Barcelona, London, Amsterdam, Bruselj, Saarbrücken, Metz in Strasbourg). V njegovih začetnih delih, predvsem grafikah, je bil poudarjen ekspresionistični zanos, v tihožitjih, figurah, portretih, avtoportretih in vedutah je bila močno izražena privrženost načelom nove stvarnosti, kjer sta prevladovali ostra risba in plastična modelacija. V poznih krajinah pa se je sprostil v realizmu, enkrat liričnega, drugič magičnega pridiha. O vsem tem govorijo izbrana dela Franja Stiplovska na njegovi stalni spominski razstavi v Posavskem muzeju Brežice, kjer hranijo najobsežnejšo zbirko njegovih slik, grafik in risb.

Kljub selitvi leta 1945 sta zakonca Stiplovshek ohranjala stike, ki sta jih stkala v prijateljske vezi, ko sta še bivala v Krškem. Predvsem z družino Vardjan iz Leskovca pri Krškem se je prijateljavanje s srečanja nadaljevalo. Prav v času, ko se je slikar preselil v Brežice, sta nastala portreta zakoncev Vardjan, Franceta in žene Štefke.

Tudi v portretu Franceta Vardjana sta prišla do veljave za Stiplovskeva dela tako značilni svet tišine in brezčasnost. Prijatelj in pesnik Janko Samec je tankočutno prepoznal, da je v Stiplovskevih portretih človekova podoba, iztrgana iz bučne in bežne vsakdanjosti, postavljena v blažečo spokojnost brezčasa. Čistost linije, z ostro modelacijo zamišljenega, sklonjenega obraza in z očmi, uprtimi predse, z izoliranostjo figure v nedefiniranem prostoru in uglašenostjo celotne slike na sivo-modre tone, ustvarja podobo pisca, misleca in strokovnjaka. France Vardjan, ki je po končani Višji kmetijski šoli v Žilini na Slovaškem poučeval sadjarstvo, vrtnarstvo in botaniko najprej na kmetijski šoli v Šentjurju, kasneje na srednjih šolah v Medlogu, Mariboru in Grobljah ter na Biotehniški

² Artem (pogovor z umetnikom), Slikar Krškega mesta; Obisk na razstavi Frana S. Stiplovska v Jakopičevem paviljonu, PRIJATELJI, XIII, št. 10, oktober 1939, str. 368.

³ Slika je navedena v razstavem katalogu avtorice Mete Gaberšek-Prosenec: Franjo Stiplovshek. Retrospektiva, 1898–1963, v seznamu del »Olja« pod zaporedno številko 107. Nastala je leta 1939, ko se je Franjo Stiplovshek večkrat zadrževal v Boštanju, kjer so ga privlačili predvsem vedutni motivi, pritegnile so ga tudi stare jable.

Franjo Stiplovšek, **Boštanj**, 1939, olje, platno, v. 75,5 cm, š. 84 cm, sign. in dat. ni. Last: Breda Špacapan, Leskovec pri Krškem. Foto: Nina Sotelšek

fakulteti v Ljubljani, je bil prepoznaven vrtnarski strokovnjak in strokovni pisec.

Kot vsakemu slikarju je tudi Stiplovšku pomenilo portretiranje preizkušanje lastne likovne spretnosti, pa vendar omejene na obravnavo individualnih potez upodobljenca. Pri *Ženi z jabolkom* je težil k portretni podobnosti v strožjem pomenu besede in hkrati poudaril značajsko individualnost portretiranke. Obraz Štefke Vardjan izžareva nežnost ženske energije s pogledom ljubeče matere. Mladostno gospo Vardjan, v tričetrtinskem pogledu, ko je svoj prijazni, blagi pogled usmerila

proč od opazovalca, je Stiplovšek z odločnimi potezami upodobil odeto v rdeče oblačilo in ji v desnico položil jabolko. Jabolko kot simbol čistosti, ljubezni, plodnosti, obilja in materinstva ter hkrati jabolko, ki je ponazarjalo, da se je portretiranka z ljubeznijo posvečala sadjarstvu.

Enajst let kasneje kot oba portreta zakoncev Vardjan je nastala fotografija, na kateri je France Vardjan ob obisku Franja Stiplovška pri njih v Leskovcu pri Krškem ujel trenutek veselega razpoloženja svoje žene Štefke Vardjan ob srečanju s prijateljem slikarjem. Za njimi je bilo dolgoletno

prijateljstvo in nedvomno je bila med njimi tedaj še trdnejša vez. Kako blizu sta si bila Iva in Franjo Stiplovšek z družino Vardjan, nam pove tudi tankočuten zapis v slovo Ivi Stiplovšek, ki se ji je France Vardjan ml. 18. maja 2001 poklonil z besedami »Hvala za vzgojo, igro, postavljanje muzeja in dobrohotno navezo na Tvojega moža, Tvoj Vardjan Franček z vsemi Tvojimi iz naše družine«.⁴

Slikar Franjo Stiplovšek pa se je poslovil že mnogo prej. Umril je 6. aprila 1963, mesec dni pred dopoljenim 65. letom v Brežicah, kjer je

pokopan skupaj s svojo ženo Ivo, razumevajočo sopotnico, ki je bila njegov navdih in velika opora pri njegovem ustvarjalnem delu.

Čeprav mineva šestdeset let od smrti Franja Stiplovška, so njegova dela še vedno aktualna. Porojena iz slikarjevega občutenja in videnja nosijo samosvoj pečat, na njih so ohranjeni delčki posavske in dolenske krajine, vedute mest in krajev ter portreti prijateljev in znancev, ki predstavljajo delček dragocenega sveta, ki ga ni več, v Stiplovškovih delih pa je ohranjen v današnji čas.

Franjo Stiplovšek, **Portret Franceta Vardjana** (1900–1994), 1945, olje, platno, v. 57 cm, š. 48 cm, sign. in dat. ni. Zasebna last, Leskovec pri Krškem. Foto: Nina Sotelšek

⁴ Franček Vardjan ml., Žalna knjiga Ive Stiplovšek, 18. 5. 2001, arhiv Posavskega muzeja Brežice.

Franjo Stiplovšek, *Žena z jabolkom / Portret Štefke Vardjan* (1916–2010), 1945, olje, platno, v. 71 cm, š. 57 cm, sign. in dat. desno spodaj: SF 45. Zasebna last, Ljubljana. Foto: Nina Sotelšek

Od leve proti desni: dr. Rudolf Bratanič (arheolog, kustos prvega muzeja v Krškem), Štefka Vardjan, Franjo Stiplovšek, leta 1949. Foto: France Vardjan. Izvorno fotografijo hrani Breda Špacapan, št. pred. FV-183.

LITERATURA IN VIRI

Stane Mikuz: Umetnostna razstava F. Stiplovška v Jakopičevem paviljonu, SLOVENEK, LXVII, št. 221, 27. IX. 1939, p. 8 (ocena razstave)

Stane Mikuz: Razstava Franca Stiplovška, zaglavje: Umetnost, DOM IN SVET, LI, št. 8, 1939, p. 490-491 (ocena razstave)

Artem, Slikar Krškega mesta; Obisk na razstavi Frana S. Stiplovška v Jakopičevem paviljonu, PRIJATELJ, XIII, št. 10, oktober 1939, p. 366-369 (8 repro.) (pogovor z umetnikom)

Franjo Stiplovšek: Franjo S. Stiplovšek (življenjepis), brez datacije, arhiv Posavskega muzeja Brežice.

Meta Gaberšek-Prosenec: Franjo Stiplovšek. Retrospektiva, 1898–1963, Galerija Posavskega muzeja Brežice, publikacija razstave, Posavski muzej Brežice, 1979, Brežice.

Franček Vardjan ml.: Žalna Knjiga Ive Stiplovšek, 18. 5. 2001, arhiv Posavskega muzeja Brežice.

Oži Lorber: Iz zbirke Božene Encinas Vanič / Odkup zapuščine Stiplovšek, Galerija Posavskega muzeja Brežice, razstavnino pano, Posavski muzej Brežice, 2022.

mestni
muzej
Krško

Kulturni dom Krško,
enota **Mestni muzej Krško**
Valvasorjevo nabrežje 4, 8270 Krško
info@mestnimuzejkrsko.si
www.mestnimuzejkrsko.si

Razstavni katalog
Štoviček in prijatelji: France Vardjan

Izdajatelj
Kulturni dom Krško
Darja Planinc, direktorica

Urednica
Nina Sotelšek
Avtorice besedil
Nina Sotelšek, Breda Špacapan, Oži Lorber
Dokumentacija gradiva
Nina Sotelšek
Jezikovni pregled
Simona Škul
Fotografije
Zasebna zbirka Brede Špacapan, dokumentacija
Mestnega muzeja Krško, Nina Sotelšek
Oblikovanje kataloga
Erik Mavrič
Tisk
Forma Brežice
Naklada
200 izvodov

Krško, marec 2023
21.03.2023–30.03.2024

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Vardjan F.
730(497.4):929Štoviček V.

SOTELŠEK, Nina
Štoviček in prijatelji : France Vardjan : [razstavni katalog : 21. 03. 2023 - 30. 03. 2024] / [avtorice besedil Nina Sotelšek, Breda Špacapan, Oži Lorber ; dokumentacija gradiva Nina Sotelšek ; fotografije zasebna zbirka Brede Špacapan, dokumentacija Mestnega muzeja Krško, Nina Sotelšek]. - Krško : Kulturni dom, enota Mestni muzej, 2023
ISBN 978-961-95797-2-5
COBISS.SI-ID 143415811

KULTURNI
D O M
K R Š K O

občina krško

